

פתח אליהו הנביא

יסוד הקבלה וסגולת התפילות

Patach Eliyahu HaNavi

Contents

8.....בליל שבת.....	1.....מקור וביאור המאמר
8.....בן איש חי שנה ראשונה פרשת בהר בחקתי.....	1.....תיקוני הזהר תיקון י"ז עמ' א
8.....ליל ראש השנה.....	1.....מורה באצבע, פתיחת אליהו.....
8.....בן איש חי שנה ראשונה פרשת נצבים סעיף ז.....	5.....שו"ת רב פעלים חלק א - אורח חיים סימן א.....
8.....מוצאי כיפור.....	5.....מרכבות ארגמן חלק ב סימן א.....
8.....בן איש חי שנה ראשונה פרשת וילך סעיף כג.....	5.....תרגומים לאנגלית.....
9.....מוצאי שבת.....	5.....Chabad.org
9.....בן איש חי שנה שניה פרשת ויצא סעיף כו.....	5.....Mifal HaZohar HaOilomi
9.....שו"ת תורה לשמה סימן תעו.....	5.....תיקון חצות.....
9.....תועלותיה וסגולותיה.....	5.....בן איש חי שנה ראשונה פרשת וישלח סעיף יא.....
9.....מבשרת ציון חלק א עמ' 56.....	6.....בן איש חי שנה ראשונה פרשת מקץ סעיף יב.....
11.....מבשרת ציון חלק א פרק יט.....	6.....אורחות ציון חלק א פרק א הלכה נח.....
18.....יסוד בציון עמ' 71.....	8.....נשים.....
18.....שו"ת מרכבות ארגמן חלק ב אורח חיים סימן א.....	8.....שו"ת רב פעלים חלק א - סוד ישרים סימן ט.....
18.....	8.....עוד יוסף חי שנה ראשונה פרשת וישלח ד"ה על
24.....ערוך השולחן אורח חיים סימן רסז סעיף א.....	8.....כן נראה שאין, עמ' 58.....

מקור וביאור המאמר

תיקוני הזהר תיקון דף י"ז עמ' א

מורה באצבע, פתיחת אליהו

פתיחת אליהו

בכניסתו לבית הכנסת הלא מראש יביע אומר פתיחת אליהו הנביא ז"ל והיא בתיקוני הזהר הקדוש אשר קבלו רבנן קדישי שהיא מסוגלת לקבלת התפלה:

נערך על ידי הצב"י מרדכי הלל ג'וואהרי

Translation by Rabbi Avraham Sutton (Chabad.org)	
<p>The prophet Elijah, of blessed memory, opened, and said: Eternal Hidden Master of the worlds! You are He whose Unity is infinite and absolute, and therefore indivisible. You are He [the First Cause], transcendent beyond all that is above, and concealed behind all that is concealed. No thought whatsoever can grasp You.</p>	<p>פתח אליהו ואמר רבון עלמין דאנת הוא חד ולא בחשבן אנת הוא עלאה על כל עלאין סתימא על כל סתימין לית מחשבה תפיסה בך כלל</p>
<p>But You are He who brought forth ten rectifications - we call them the ten <i>sefirot</i> <i>Atzilut</i> - with which to regulate [the powerful illumination of Your Light that flows down through] hidden worlds that are not revealed [the worlds of <i>Adam Kadmon</i> and <i>Atzilut</i>], as well as worlds that are revealed [<i>Beriya</i>, <i>Yetzira</i> and <i>Asiya</i>]. Indeed, it is through these [the ten <i>sefirot</i> of each universe] that You are hidden from human beings [so they can exist and not be overwhelmed by Your Light]. You are He who binds them [<i>sefirot</i> together] and unifies them [to Yourself]. And inasmuch as You are within them, anyone who separates one from the other is regarded as having caused a separation in You [and Your Absolute Unity].</p>	<p>אנת הוא דאפיקת עשר תקונין וקרינן לון עשר ספירן לאנהגא בהון עלמין סתימין דלא אתגליין ועלמין דאתגליין ובהון אתכסיאת מבני נשא ואנת הוא דקשיר לון ומיחד לון ובגין דאנת מלגאו כל מאן דאפריש חד מן חבריה מאלין עשר ספירן אתחשב ליה כאילו אפריש בך:</p>
<p>These ten <i>sefirot</i> are arranged in a special order [of three columns]. [The right column is said to be] "long" [because it represents Your Love and Kindness]. [The left column is said to be] "short" [because it represents Your Judgment and Power of Restraint and withdrawal]. [The middle column or trunk is said to be] "intermediate" [because it represents Your Mercy, the perfect Harmony of Love and Restraint]. [In this way, the ten <i>sefirot</i> are conduits through which You regulate Your interaction with human beings according to their deeds.] [Above all] it is You alone who directs them. There is no power that directs You - neither above nor below, nor from any direction.</p>	<p>ואלין עשר ספירן אינון אזלין כסדרן חד אריך וחד קצר וחד בינוני ואנת הוא דאנהיג לון ולית מאן דאנהיג לך לא לעילא ולא לתתא ולא מכל סטרא</p>
<p>[The ten <i>sefirot</i> of <i>Atzilut</i> thus constitute one entire system or "body", and You are the Soul that fills it and directs it. Just as the human body disguises the intensity of the soul, the <i>sefirot</i> serve to disguise and conceal Your Light.] You also arranged [a system of three lower worlds, <i>Beriya</i>, <i>Yetzira</i>, and <i>Asiya</i>, that serve as] "garments" [to further cover over the <i>sefirot</i> of <i>Atzilut</i> and protect us from the intensity of Your Light]. It is from these "garments" that the souls [<i>Neshama</i>, <i>Ruach</i> and <i>Nefesh</i>] of human beings originate.</p>	<p>לבושין תקינת לון דמנייהו פרחין נשמתין לבני נשא</p>
<p>[The <i>sefirot</i> of <i>Atzilut</i> are clothed within these "garments", and for this reason] they are called ["limbs" of] a "body" relative to the "clothes" that cover over them. [These "limbs"] are arranged as follows: <i>chesed</i> (or loving-kindness) is the right arm, <i>gevura</i> (restraint) is the left arm, and <i>tiferet</i> (harmony) is the torso. <i>Netzach</i> (dominance) and <i>hod</i> (empathy) are the two legs, and <i>yesod</i> (foundation or channel) is the body's extremity, the sign of the Holy Covenant. <i>Malchut</i> (kingship) is the mouth [of the holy covenant]. It is therefore called the "Oral Torah".</p>	<p>וכמה גופין תקינת לון דאתקריאו גופא לגבי לבושין דמכסין עליהון ואתקריאו בתקונא דא חסד דרועא ימינא גבורה דרועא שמאלא תפארת גופא נצח והוד תרין שוקין יסוד סיומא דגופא אות ברית קודש מלכות פה תורה שבע"פ קרינן לה</p>

<p>Keter Elyon (Supernal Crown) is the <i>keter</i> of <i>malchut</i>, concerning which it is said, "I [G-d] declare the end from the beginning". (Isaiah 46:10). [<i>Keter</i> surrounds and contains the two hemispheres of the brain, <i>chochma</i> and <i>bina</i>, like] the leather box of the <i>Tefillin</i> [that surrounds and contains the parchments].</p> <p>Within [this unified system of "limbs" and "head" which constitute one "body" or "tree," is the Divine Name "spelled-out" with <i>alefs</i>, i.e. <i>Mah</i>, thus]:</p> <p><i>Yud-vav-dalet</i> = 20, <i>hei-alef</i> = 6, <i>vav-alef-vav</i> = 13, <i>hei-alef</i> = 6.</p> <p>[With this name You determine] the way [in which Your Light is transmitted through the <i>sefirot</i>] of <i>Atzilut</i>. This name therefore fills and saturates [the "roots" and the "trunk" of the "tree" of the <i>sefirot</i>, together with] its "limbs" and "branches", as water irrigates and saturates a tree. [The "tree"] then grows in proportion to how much "water" flows through it.</p>	<p>מוחא חכמה איהו מחשבה מלגאו בינה לבא ובה הלב מבין ועל אלין תרין כתיב הנסתרות לה' אלהינו כתר עליון איהי כתר מלכות ועליה אתמר מגיד מראשית אחרית ואיהו קרקפתא דתפלין (נ"א קרקפתא דלא מנח תפלין) מלגאו איהו יו"ד ה"א וא"ו ה"א דאיהו אורח אצילות איהו שקיו דאילנא בדרועוי וענפוי כמיא דאשקי לאילנא ואתרבי בההוא שקיו:</p>
<p>Eternal Hidden Master of the worlds, You are the Supreme Cause of all causes and the Origin of all effects! You water the tree with that flow. And that flow is the very life-force of the "tree" - like a soul to a body. But no "human" likeness or "bodily" image exists in Your Infinite Essence with which we might liken You to anything within or without.</p> <p>You alone created the starry galaxies and the earth. From the galaxies above, You brought forth sun and moon, planets and starry constellations. On the earth below, You brought forth trees and plants, the Garden of Eden and [fields of] grass, living creatures, birds and fish, animals and humanity.</p>	<p>רבון עלמין אנת הוא עילת העילות וסיבת הסיבות דאשקי לאילנא בההוא נביעו וההוא נביעו איהו כנשמתא לגופא דאיהו חיים לגופא ובך לית דמיון ולית דיוקנא מכל מה דלגאו ולבר ובראת שמיא וארעא ואפיקת מנהון שמשא וסיהרא וככביא ומזלי ובארעא אילנין ודשאין וגנתא דעדן ועשבין וחיון ועופין ונונין ובני נשא</p>
<p>Through them [through all that exists Below], You make known that which is Above. [You also make known] how all that is above [in <i>Atzilut</i>] and below [in <i>Beriya</i>, <i>Yetzira</i> and <i>Asiya</i>] is regulated, and how the higher worlds may be known from the lower But knowledge of Your Essence is completely impossible Without You there is no unity in the higher or lower realms You are therefore known as the Cause of all and the Master of all.</p>	<p>לאשתמודעא בהון עלאין ואיך יתנהגו בהון תתאין ועלאין ואיך אשתמודען מעלאי ותתאי ולית דידיע בך כלל ובר מינך לית יחידא (ס"א יחודא) בעלאי ותתאי ואנת אשתמודע אדון על כולא:</p>
<p>Each <i>sefira</i> corresponds to a specific divine name [or attribute], and it is with these names that angels are called [or, it is with these names that angels can be called down]. You, however, are beyond any name, for You are He who permeates them all, and You are He who perfects them all. Therefore, when You withhold Your Light from [the <i>sefirot</i>], all the Names remain [as empty vessels], like a "body" devoid of "soul".</p>	<p>וכל ספירן כל חד אית ליה שם ידיע ובהון אתקריאו מלאביא ואנת לית לך שם ידיע דאנת הוא ממלא כל שמהן ואנת הוא שלימו דכולהו וכד אנת תסתלק מנהון אשתארו כולהו שמהן כגופא בלא נשמתא</p>
<p>As for You, You are intrinsically wise, but not with a knowable attribute of wisdom. You understand, but without a knowable attribute of understanding. No "place" can contain You [You clothed Yourself in the <i>sefirot</i>] only in order to make Your mastery and power</p>	<p>אנת חכים ולאו בחכמה ידיעא אנת הוא מבין ולאו מבינה ידיעא לית לך אתר ידיעא אלא לאשתמודעא תוקפך וחילך לבני נשא לאחזאה לון איך אתנהיג עלמא בדיני</p>

<p>known to human beings and to show them how the world is conducted through Justice and Mercy - i.e. that Righteousness and Judgment are meted out in perfect accord with the actions of men.</p>	<p>וברחמי דאינון צדק ומשפט כפום עובדיהון דבני נשא</p>
<p>[The seven lower <i>sefirot</i> are also likened to a scale, wherein <i>chesed</i> corresponds to the right arm of the scale.] <i>Din</i> [i.e. justice] is <i>gevura</i> [the left arm]. <i>Mishpat</i> [i.e. judgment] is the middle column [mercy, <i>tiferet</i>]. Righteousness is the holy <i>malchut</i> [the base of the scales]. The scales of Righteousness are the two pillars of truth. The measure of Righteousness is the sign of the Holy Covenant [<i>yesod</i>]. All of these together show how You conduct the world [relative to man], but not that You Yourself possess a knowable quality of righteousness with which to be Just. Neither do You possess an attribute of Judgment with which to be Merciful. The same is true of all these qualities.</p>	<p>דין איהו גבורה משפט עמודא דאמצעיתא צדק מלכותא קדישא מאזני צדק תרין סמכי קשוט הין צדק אות ברית קודש כולא לאחזאה איך אתנהיג עלמא אבל לאו דאית לך צדק ידיעא דאיהו דין ולא משפט ידיעא דאיהו רחמי ולא מכל אלין מדות כלל</p>
	<p>קום ר"ש ויתחדשון מלין על ירך דהא רשותא אית לך לגלאה רזין וטמירין על ירך דלא אתייהיב רשו לגלאה לשום בר נש עד כען:</p>
	<p>קם רבי שמעון פתח ואמר לך ה' הגדולה והגבורה כו' עילאין שמעו אינון דמיכין דחברון ורעיא מהימנא אתערו משנתכון הקיצו ורננו שוכני עפר דא אינון צדיקיא מסטרא דההיא דאתמר בה אני ישנה ולבי ער ולא אינון מתים ובגין דא אתמר בהון הקיצו ורננו כו' רעיא מהימנא אנת ואבהן הקיצו ורננו לאתערותא דשכינתא דאיהי ישנה בגלותא דעד כען צדיקיא כולהו דמיכין ושינתא בחוריהון:</p>
	<p>מיד שכינתא יהיבת תלת קלין לגבי רעיא מהימנא ויימא ליה קום רעיא מהימנא דהא עלך אתמר קול דודי דופק לגבאי בארבע אתון דיליה ויימא בהון פתחי לי אחותי רעיתי יונתי תמתי דהא תם עונך בת ציון לא יוסיף להגלותך שראשי נמלא טל מאי נמלא טל אלא אמר קב"ה אנת חשיבת דמיומא דאתחריב בי מקדשא דעאלנא בביתא דילי ועאלנא בישובא לאו הכי דלא עאלנא כל זמנא דאנת בגלותא הרי לך סימנא שראשי נמלא טל ה"א שכינתא בגלותא שלימו דילה וחיים</p>

	<p>דילה איהו טל ודא איהו יו"ד ה"א וא"ו וה"א איהי שכינתא דלא מחשבון ט"ל אלא יו"ד ה"א וא"ו דסליקו אתוון לחשבון ט"ל דאיהו מליא לשכינתא מנביעו דכל מקורין עלאין מיד יקום רעיא מהימנא ואבהן קדישין עמיה. (עד קאן רָזָא דִּיחֻדָּא. בְּרוּךְ יְהוָה לְעוֹלָם אָמֵן וְאָמֵן:)</p>
--	--

עד כאן רזא דיחודא ואשרי הזוכה לומר זה בכל יום דברי אלהים חיים:

שו"ת רב פעלים חלק א - אורח חיים סימן א

... תשובה. הנה דע כי אלו העליון אשר האציל וברא ויצר ועשה הכל, הוא אין לו סוף, ועליו נאמר בפתיחת אליהו זכור לטוב רבון עלמין אנת הוא חד ולא בחושבן אנת הוא עילאה על כל עלאין סתימא על כל סתימין לית מחשבה תפיסה בך כלל. וכן אמרו ב"ח = בזהר חדש = דף נ"ח כל מחשבתין לאן למחשב ביה ולית חד מנייהו דידע לאשגא ליה הוא תפיס בכל מחשבתין ולית מחשבה ידעה ביה ע"ש. ועליו אמרו רז"ל במדרש רבא פרשת יתרו בפסוק אני ראשון ואני אחרון ומבלעדי אין אלקים, אני ראשון שאין לי אב ואני אחרון שאין לי בן, ומבלעדי אין אלקים שאין לי אח, ע"כ ע"ש. ובזהר פרשת בהר דף ק"ט מדבר שם ביחוד האלוך העליון וכתוב שם ואנת לית לך גופא ולא איברים ולית לך נוקבא אלא אנת אחד בלא שני ע"ש.

והנה ידוע דקודם שברא העולם התחתון הוזהר אשר אנחנו בו, שהוא הארץ וכל אשר בה, וגם השמים אשר עליה עם כל צבאם שהם הגלגלים והמלאכים, כבר האציל וברא ויצר ועשה עוד עולמות רבות אלפים ורבבות, שהם עומדים עד עתה למעלה מן עוה"ז, וכולם רוחניים בתכלית הרוחניות אשר אין אנחנו יכולים לצייר בדעתנו מהותם ומראיהם באמת. ותחלת הכל האציל וברא ויצר ועשה עשרה אורות הנקראים עשר ספירות, ואלה שמותם אשר קראם. כתר. חכמה. בינה. חסד. גבורה. תפארת. נצח. הוד. יסוד. מלכות. וכאשר תראה בפתיחת אליהו הנביא זכור לטוב שאמר אנת הוא דאפקת עשר תקונין וקרינין לון עשר ספירן לאנהגא בהון עלמין סתימין דלא אתגליין ועלמין דאתגליין, ואנת הוא דקשיר לון ומיחד לון ואנת הוא דאנהיג לון ולית מאן דאנהיג לך לא לעילא ולא לתתא ולא מכל סטרא...

מרכבות ארגמן חלק ב סימן א

תרגומים לאנגלית

[Chabad.org](http://www.chabad.org)

https://www.chabad.org/kabbalah/article_cdo/aid/380739/jewish/Elijahs-Prayer-Meditation-Part-1.htm

https://www.chabad.org/kabbalah/article_cdo/aid/380768/jewish/Elijahs-Prayer-Meditation-Part-2.htm

[Mifal HaZohar HaOilomi](http://www.mifal-hazohar.com)

תיקון חצות

בן איש חי שנה ראשונה פרשת וישלח סעיף יא

ואחר המזמורים של תיקון לאה המנהג לומר פתיחת אליהו זכור לטוב בשביל שצריך לסמוך עסק תורה לשמה לתיקון לאה, ששם הוא סוד תורה לשמה שהוא לשם ה"א כנודע. ומצאתי כתוב דאחר פתיחת אליהו זכור לטוב יאמרו מאמר רשב"י הכתוב בזוה"ק פרשת נח דף ס"ה ופקודי דף רס"ה אר"ש ארימית ידאי בצלותין לעילא דכד רעותא עלאה לעילא וכו' עד זכאה חולקהון דצדיקייא בעלמא דין ובעלמא דאתי, וכאשר אכתוב זה לקמן בפרשת מקץ יע"ש:

ודע כי כתוב בשער המצות לרבינו האר"י ז"ל בענין איסור להגות את השם ככתבו, שגם אם יקראינו במילוי כזה יו"ד ה"י וי"ו ה"י ג"כ הוא בכלל הוגה את השם באותיותיו ואסור יע"ש, לכן צריך ליהרר האדם בפתיחת אליהו זכור לטוב הנז' לומר כך "מלגאו איהו אות יו"ד ואות ה"א ואות ו"ו ואות ה"א", דמאחר שאומר תבת "אות" עם כולם אין זה בכלל הוגה את השם. וכן, נמי יזהר באומרו אח"ז "קם ר"ש וכו'", לומר "ודא איהו אות יו"ד ואות ה"א ואות ו"ו אבל אות ה"א איהי שכינתא דלא מחושבן ט"ל אלא אות יו"ד ואות ה"א ואות ו"ו דסליקו אתוון לחושבן ט"ל וכו'", וכן יעשה בשאר לשונות בזוה"ק ותיקונים:

בן איש חי שנה ראשונה פרשת מקץ סעיף יב

עוד מצאתי כתוב מה טוב ומה נעים שיאמר האדם בכל יום אחרי תיקון חצות דהיינו אחר שיאמר פתיחת אליהו זכור לטוב לשון רשב"י בזוה"ק פרשת נח דף ס"ה ע"א ובפרשת פקודי דף רס"ח ע"ב א"ר שמעון ארימית ידאי בצלותין לעילא דכד רעותא עלאה לעילא וכו' וכו' עד ועל דא כולא קאים זכאה חולקהון דצדיקייא בעלמא דין ובעלמא דאתי. ואם לא היה יכול לאומרם אחר חצות לילה יאמר אותם בשחרית קודם תפלה, וכן יעשה גם בשבתות וימים טובים, כי דברים אלו הם עמוקים מאד מאד, והמבין סודן של דברים אלו ידע כמה תועלת נעשה באמירתם לתיקון אותו היום בין בפרצוף הימין בין בפרצוף הזמנים:

אורחות ציון חלק א פרק א הלכה נח

נח. יש נוהגים לומר פתיחת אליהו ז"ל אחר תיקון הצות ולאחריו נוסח "יהא רעוא" כנזכר בסידורים, והטעם כדי לסמוך עסק התורה לשמה לתיקון לאה, ואמר לי מור אבי ז"ל שאם יש לו סדר לימוד אין צריך לאמרה רק יאמר יהא רעוא.

נט. המקובלים נהגו להזהר שלא להיות ישנים בנקודת הצות, שלא יהיה טועם טעם מיתה, וכן שלא לשהות באותה שעה בשירותים

לשמה לתיקון לאה ע"כ, והמקור לסוד זה תמצא בשער מאמרי רו"ל [אבות ו, ד"ט ע"ב] כי לשמה היא לאה אות ה' ראשונה ובעסק התורה יכוין להמשיך התורה לה לשם ה' ע"כ, ובפרי עץ חיים [שער הנהגת הלימוד פ"א] וכ"כ בשער המצוות [פרשת ואתחנן, דמ"ה ע"א].

נט. בגמרא [סוכה כו:] איתא "וכמה שינת הסוס? שיתין נשמי. אמר אביי שנתייה דמר כדרב [רש"י: רבה בר נחמני למד מידת שינתו מרב], ודרב כדרבי, ודרבי כדוד [כך קיבל מאבותיו שזו היתה שינת דוד מלך ישראל] ודוד כדסוסיא ודסוסיא שיתין נשמי" ע"כ. ורוב הפוסקים הסכימו ששינת הסוס היא כחצי שעה עיין שו"ת נודע ביהודה [או"ח מה"ת סימן כ], מחזיק ברכה [קונטרס אחרון ד, א] שערי תשובה [או"ח ד, יז] ושו"ת לב חיים [ח"א סימן סט.] ובזהר הקדוש [ויגש רז.] איתא וז"ל "ודוד מלכא הוה נטיר כל יומי דלא יטעם טעם מיתה בגין דשינתא חד מששים במיתה איהו, ודוד בגין דוכתייה דאיהו חי

עט] וכמו שכתבו הגאון החיד"א [מורה באצבע ו, קעו] והחסד לאלפים [סימן תיז] ומורנו הר"ח פלאג'י ז"ל בכף החיים [לה, ז] ובן איש חי [ש"ב ויקרא ד].

ולגבי תיקון הצות בליל ערב ראש חודש הגם שלמחרת בשחרית נוהגים לומר וידוי ונפילת אפים נהגו בקהל קודש בית אל בירושלים שלא לומר תיקון רחל כמו שכתב רבנו אליהו מני ז"ל בזכרונות אליהו [ת, לג] בשם שער שלמה [סימן כב] וכך כתב בן איש חי [ש"א וישלח ה] שכך המנהג בישיבת בית אל בירושלים וכן הנהיג בעיר בגדד. אך מור אבי נהג בקהל קודש בני ציון לעשות לימוד ליל ערב ראש חודש ולומר התיקון הצות כמנהג, רק כשהיה חל המולד כבר לא היה אומר תיקון רחל.

נח. כן הוא בסידור בית עובד [צ"ד ע"א] וכן הוא בשאר מחזורים וסידורים לאמרו מיד אחר תיקון הצות וכתב הרב בן איש חי [ש"א וישלח יא] שהטעם הוא כדי לסמוך עסק התורה

נשים

שו"ת רב פעלים חלק א - סוד ישרים סימן ט

+אם ראוי לומר לנשים תיקון רחל ותיקון לאה בכל לילה, או לפחות בחו' אלול, או אין לנשים שייכות בתיקון חצות כלל. +שאלה. ילמדנו מורינו, נשים היודעות לקרות תנ"ך, ומתפללות בכל יום שמ"ע =שמנה עשרה=, אם ראוי להן לומר בכל לילה תיקון רחל ותיקון לאה, כאשר אומרים האנשים תיקון חצות, או לפחות בחודש אלול, או"ד הנשים אין להם שייכות בתיקון חצות. ונתעוררתי לשאול שאלה זו מפני שלא ראיתי ולא שמעתי שהנשים אומרות תיקון חצות, ולא ידעתי מה אדון בה. ועוד ילמדנו, אם הנשים חייבות בק"ש שעל המטה, ואם עושין בה תיקון כאנשים. ועוד ילמדנו, אם ראוי לנשים ללמוד סדר הלימוד של ליל חג השבועות, וליל הו"ר =הושענא רבה=, הנדפס בקראי מועד, או לאו, ושכמ"ה.

תשובה. האמת הוא כך, שלא נמצא ולא נשמע שהנשים יאמרו תיקון חצות, הן תיקון רחל הן תיקון לאה, אע"פ שהן נשים חכמניות ולמדניות, ודרכן ללמוד תהלים בכל יום, וגם יש להן לימוד קבוע, עכ"ז אין אומרות תיקון חצות. ונ"ל בס"ד, דאיכא טעמא רבא בזה...

על כן נראה, שאין ראוי לנשים לומר תיקון חצות, הן תיקון רחל הן תיקון לאה, מיהו בתורה שבע"פ אין קפידה, וכן מנהג הנשים בביתנו שעומדים באשמורת קודם עלות השחר, ואין אומרות תיקון חצות, אלא לומדות פתיחת אליהו זכור לטוב, וקצת לימוד כיוצא בזה, וזקינתי תנצב"ה היתה לומדת י"ח פרקי משנה.

עוד יוסף חי שנה ראשונה פרשת וישלח ד"ה על כן נראה שאין, עמ' 58

בליל שבת

בן איש חי שנה ראשונה פרשת בהר בחקתי

בן בג בג אומר הפוך בה והפוך בה דכולא בה. נ"ל בס"ד דבירור של ניצוצי הקדושה הוא שתי חלוקות, הא' שמתהפך הניצוץ הקדוש מגשם עכור לגשם זך וזה נקרא בירור חיצון, והב' שמתהפך הניצוץ מגשם זך לרוחניות וזה נקרא בירור פנימי... ועל כן אע"פ שנעשה בירור ע"י האכילה אין נעשה בירור שלם, כי באכילה א"א להיות אלא בירור חיצון שהוא מגשם עכור אל גשם זך, אך בירור השני שהוא בירור פנימי א"א להיות ע"י אכילה, ולכן הזהירו חז"ל ללמוד בד"ת על השלחן אפילו בחול, ולימוד פתיחת אליהו זכור לטוב היא מסוגלת הרבה לבירור נ"ק, והרגיל בה טוב לו לעתים שהוא טרוד בהם ומה גם בשביל לילות הקיץ שאוכלים על הגגות דא"א ללמוד לאור הנר:

ליל ראש השנה

בן איש חי שנה ראשונה פרשת נצבים סעיף ז

קודם קדוש ישב במושב על מטה מוצעת, ויאמר פתיחת אליהו זכור לטוב עד קום ר"ש ויתחדשון וכו', אח"כ יאמר פסוק ונח מצא חן בעיני ה' י"ב פעמים, ואח"כ פסוק ויזרע יצחק בארץ ההיא וכו' י"ב פעמים, ואח"כ פסוק כי עמך מקור חיים באורך נראה אור עשרה פעמים, ואח"כ פסוק אור זרוע לצדיק ולישרי לב שמחה שבעה עשר פעמים, ואח"כ ואמרתם כה לחי ואתה שלום וביתך שלום וכו' עשרה פעמים, ויאמר תחל שנה וברכותיה ויעמוד לקדש:

מוצאי כיפור

בן איש חי שנה ראשונה פרשת וילך סעיף כג

אחר שיאכל סעודת התענית בליל מוצאי כפור יאמר על השלחן פתיחת אליהו זכור לטוב, וכתב רב יעב"ץ ז"ל ללמוד בר"מ פ' אמור דף צ"ט ע"ב יומא דר"ה איהו יומא דדינא וכו' עד דף ק' זכאה חולקיהון בהאי עלמא ובעלמא דאתי, ואח"כ יברך ברכה אחרונה על סעודתו ויקום בזריזות לעשות איזה הכנה לסוכה:

מוצאי שבת

בן איש חי שנה שניה פרשת ויצא סעיף כו

לעולם יסדר אדם שלחנו במוצאי שבת בלחם משנה, ואפילו שאינו יכול לאכול אלא רק כזית, ללוות השבת ביציאתו. וכבר כתבנו לעיל כי להמשכת תוספת קדושת שבת לימי החול מבחינת הסעודות, עושין סעודה רביעית במוצאי שבת ומכונים בה כדי להמשיך אור קדושת שבת לכל סעודות ימי החול, וכנו"ל וכמפורש בדברי רבינו האר"י ז"ל. ויש משתדלים להביא בה על השלחן לאכול איזה דבר חדש, מין פרי או מין מרקחת ומיני מתוק שלא אכלו ממנו בשלש סעודות אותו היום, ומעלתה גדולה שמצלת מחבוט הקבר, והיא נקראת על שם דוד הע"ה, לכן אומרים קודם נטילה "אתקינו סעודתא דמהימנותא דא היא סעודתא דדוד מלכא משיחא" ואומרים פיוטים השייכים לדוד הע"ה בתוך הסעודה גם בשביל לימוד ועסק תורה מתוך סעודה זו, על כן מנהגנו לומר פתיחת אליהו זכור לטוב עוד הפעם בתוך סעודה זו, וגם כי הוא המבשר טוב על מלכות משיח בן דוד שיבא בב"א, ולכך אנחנו אומרים בברכות ההפטרות שמחנו ה' אלהינו באליהו הנביא עבדך ובמלכות בית דוד משיחך. ואמרתי בס"ד אליהו מספרו ב"ן, ודוד הע"ה מספרו י"ד, צירוף שניהם הוא תיבת נדיב וז"ש במשלי י"ט רבים יחלו פני נדיב וכל הריע לאיש מתן, פירוש הכל מצפים ומייחלים לראות פני נדיב, הם דוד ואליהו שהם י"ד נ"ב, אך דבר זה תלוי באחדות ובצדקה, זהו כל הריע, שהוא אחדות שיהיו ישראל רעים זע"ז, ועוד תלוי באיש מתן כמ"ש מתן בסתר שהוא מתן הצדקה, ולז"א מרכבות עמי נדיב, כלומר מרכבות עמי, היא תלויה בנדיב, שהם דוד הע"ה ואליהו זכור לטוב:

שו"ת תורה לשמה סימן תעו

...ובמו"ש בסעודה רביעית נוהגים ללמוד פתיחת אליהו ז"ל הנז' בתיקונים עד קום ר"ש ויתחדשון מלין וכו' והוא מנהג יפה. והיה זה שלום ואל שדי ה' צבאות יעזור לי. כ"ד הקטן יחזקאל כחלי נר"ו

תועלותיה וסגולותיה

מבשרת ציון חלק א עמ' 56

אמירת "פתח אליהו"

ה. שמעתי ממור אבי זלה"ה שאמירת "פתח אליהו" היא הקדמה הנצרכת ומחוייבת לידיעת האדם והבנתו, כי בה

אמירת "פתח אליהו"

בבית-קברות

ז. ראוי לומר תפילת "פתח אליהו" על קברי הצדיקים ועל קברי קרוביו, וכמו שכתב מור אבי זלה"ה בצוואתו [שפתי צדיקים עמוד זך, ובמהדורה החדשה קונטרס בקרב קדושים עמוד 16]. [ח"א סימן יט עמוד קסז].

אמירת פיוט "אדון עולם"

ח. ראיתי בילדותי את הזקנים, וביניהם גאוני עולם וחכמי הקבלה, שהיו קוראים בנעימה רבה "אדון עולם" ופיוט "ידיד נפש", קודם התפילה בשחרית, שאין זה מכלל הפיוטים שהאר"י לא נהג לאומרם. [ח"א סימן כ עמוד קע;קעג]

שינויים בנוסחי התפילה

ט. פעמים רבות ראינו שלמים וכן רבים מגדולי חכמי ישראל שהתפללו בבתי-כנסת שנוסח התפילה שונה משלהם, והם בינם לבין עצמם התפללו בנוסח אבותם, כי לגבי שינויים בנוסח התפילה שכל עדה נוהגת בנוסח שלה שמקורו בדברי הראשונים ויסודתו בהררי קודש, אין בזה חשש איסור משום לא תתגודדו, וכן עמא דבר. וכן פסק לנו כמה פעמים מו"ר הגאון רבי בן ציון אבא שאול זצ"ל שאנו הספרדים רשאים להתפלל כפי נוסחנו בבית-כנסת של אשכנזים, כי אנחנו סומכים על מרן בתשובת אבקת רוכל. אך לאשכנזים יש להחמיר מלהתפלל בקול רם כנוסחם

תלויים עיקרי עבודתנו לבורא יתברך שמו. ולכן נצרכת היא לאומרה קודם התפילה, ואשרי המבין באמיתות את הנאמר בה. ומנהג זה נהוג מאות בשנים בארצות רבות, מזרח ומערב צפון ודרום, קהילות אשכנז וספרד כולם. [ח"א סימן יט עמוד קסה].

ובימי חרפי זכיתי ללכת כמה פעמים לקבל פני צדיק וגאון, הלא הוא רבנו מאיר אביחצירא זצ"ל, שידידו רב לו בכל חלקי התורה הקדושה, והיה מתנהג בחסידות ובקדושה למופת, ונכנסתי עמו לבית הכנסת בעירו אשדוד, ונפעמתי מגודל יראתו וזהירותו בכבוד בית הכנסת, מורא מקדש וכוונה בתפילה, וישב וקרא עמי פתיחת אליהו מילה במילה כשהוא מטעים כל משפט וכל ענין, ומנענע בידיו ובראשו על פי המשמעות, ופניו בוערות כגחלי אש וכל גופו שלהבת יה ושבח לאל עליון, נורא ואיום וחיל ורעדה אחזתנו בראותנו עוצם המרגשותו וכוונתו באמירתה. [ח"א סימן יט עמוד קסו].

סגולת אמירת "פתח אליהו"

ו. ושמענו ממור אבי זלה"ה כמה פעמים שקריאת "פתח אליהו" תועיל מאוד לסלק המקטרגים, לקבל התפילה ולטהר המחשבה. וכן בסדר תענית שתיקן לתיקון עוונות, כתב וז"ל "אם נזדמן בליל התענית אור הלבנה זורח בטוב, יקרא לאורה פרק א' דמסכת שבת יציאות השבת, ופתיחת אליהו ז"ל". [ח"א סימן יט עמוד קסז].

מבשרת ציון חלק א פרק יט

סימן יט

מנהג אמירת "פתיחת אליהו"

[סימן קעו] ומשם תדרשנה [דף ק"י ע"ב]. ועיין בסידור הכוונות "חסד לאברהם" [דל"ד ע"א] שכתב "יש לנהוג לומר פתיחת אליהו קודם תפילה וסגולתה כי רבה היא". וכן כתב לקמן [דק"ח ע"ב] בשחרית שבת קודש ולאחריה לדוד מזמור [תהלים כד]. ומקורו מספר חמדת ימים [ח"א שבת פי"א ד"ע ע"ד] שכתב "ואנכי נהגתי לומר בשבת אחר "תפילת אליהו" הנזכרת בתיקונים מזמור כ"ד לדוד מזמור לה' הארץ ומלואה, כמו שאמרו בזוהר [בראשית כג.] וכו'". ע"כ.

וכן כתב הגאון יעב"ץ [סידור בית יעקב, נוה צדיקים ד"ל] על תפילה זו: "תפילה קודם תפילה מספר תיקוני הזוהר ומסוגלת להתקבל התפילה". ומרנא החיד"א זיע"א בספרו מורה באצבע [אות שלב] כתב וז"ל "בכניסתו לבית הכנסת הלא מראש יביע אומר פתיחת אליהו הנביא זכור לטוב. והיא בתיקוני הזוהר הקדוש, אשר קיבלו רבנן קדישי שהיא מסוגלת לקבלת התפילה". ע"כ.

נשאלתי מאדם ירא שמים שנהג זה כשנה לומר בכל יום קודם תפילת מנחה "פתיחת אליהו" ז"ל, ועתה קשה עליו הדבר, כי בבית הכנסת בו הוא מתפלל ישנו שיעור תורה קודם התפילה, ומיד עם סיומו מתחילים תפילת מנחה, ושואל אם עליו לעשות התרה.

מקור "פתיחת אליהו"

תשובה: קודם שנשיב לשאלה אם צריך לעשות התרה, יש לעיין במקור המנהג לומר פתיחת אליהו הנביא ז"ל קודם תפילת שחרית ותפילת המנחה.

הנה פתיחת אליהו הנביא זכור לטוב, כתובה היא בספר תיקוני הזוהר בסוף ההקדמה [הקדמה ב]. ומשם הועתקה לסידורי התפילה. וכתב המקובל האלהי הרב שלום בוזגלו זצ"ל בספרו כסא מלך על תיקוני הזוהר: "זאת התפילה בפירושה ארוכה מארץ מדה והיא מסודרת בספר הדרת מלך

ותבט עיני למורנו הגאון רבי יוסף חיים זיע"א שבספריו הקדושים מרבה להזכיר חשיבות קריאת פתיחת אליהו ז"ל, וכן כתב פירוש נפלא לבאר הכתוב בו בספרו דעת ותבונה [דכ"ד ע"ד והלאה], והעתיק שם פירוש המקובל רבי שלום בוזגלו זיע"א מספרו הדרת מלך [דק"י ע"ב]. ובספרו בן איש חי [ש"א וישלח יא] כתב בענין תיקון חצות ז"ל "ואחר המזמורים של תיקון לאה, המנהג לומר פתיחת אליהו זכור לטוב, בשביל שצריך לסמוך עסק תורה לשמה לתיקון לאה, ששם הוא סוד תורה לשמה, שהוא לשם ה"א כנודע. ומצאתי כתוב דאחר פתיחת אליהו ז"ל יאמרו מאמר רשב"י הכתוב בזוהר הקדוש [פרשת נח דף סה ופקודי דף רסח:] אמר רבי שמעון ארימית וכו'". וכן שנה דבריו עוד שם [סעיף יד]. ועיין עוד בן איש חי [ש"א בהר בהקדמה] שכתב "ולימוד פתיחת אליהו זכור לטוב היא מסוגלת הרבה לבירור ניצוצי הקדושה, והרגיל בה טוב לו לעתים שהוא טרוד בהם. ומה גם בשביל לילות הקיץ שאוכלים על הגגות דאי אפשר ללמוד לאור הנר". ע"כ.

להמקובל הגאון החסיד הרב אליהו מאני זצ"ל [נולד בבבל בשנת תקפ"א ועלה לירושלים בשנת תרי"ו ואחר כך היה ראש רבני חברון], כתב ביאור נפלא על פתיחת אליהו הכולל שרשי האמונה ועיקריה, ובהם כללי חכמת הקבלה, הספירות, בריאת העולמות הכל מיוסד על פי דברי האר"י ז"ל. ובספרו סדר מנהגי ק"ק בית יעקב בחברון [ב, ה] כתב שמנהגם בשחרית שהחזן היה מתחיל פתיחת אליהו בקול רם.

ושמעתי ממור אבי זלה"ה שתפילה זו היא הקדמה הנצרכת ומחוייבת לידיעת האדם והבנתו, כי בה תלויים עיקרי עבודתינו לבורא יתברך שמו. ולכן נצרכת היא לאומרה קודם התפילה, ואשרי המבין באמיתות את הנאמר בה. ועיין גם בספר שיח יצחק להמקובל הרב יצחק אלפיה זצ"ל [עמוד 48] שכתב בשם האר"י ז"ל "טוב לאדם לומר 'פתיחת אליהו' קודם כל תפילה ותפילה ובקשה ולימוד, והוא לעזר ולהועיל לפתוח הלב, ובבוקר יאמר אותה תיכף אחר ברכת התורה". ע"כ.

הרי עינינו רואות שמנהג זה נהוג מאות בשנים בארצות רבות מזרח ומערב צפון ודרום, קהילות אשכנז וספרד כולם. ובחפשי חיפוש מחיפוש מהיכן

ובספר כסא אליהו [שם א' ראשית חכמה ד"ה], אשר לא נודע מחברו ונדפס בירושלים בשנת תרכ"ה, ומיוחס

הזמנים שיש תועלת באמירת 'פתיחת אליהו'

וזאת מצאנו בספרי המקובלים האחרונים תועלת גדולה וחשיבות רבה לקרוא פתיחת אליהו בזמנים ידועים ובמקומות רבים, כגון: בליל ראש השנה תחילת בואו לביתו, יאמר: תחל שנה וברכותיה, ומיד יקרא פתיחת אליהו עד קם רבי שמעון [בן איש חי ש"א נצבים ז, ובספרו לשון חכמים ח"א סימן י]. וכן יאמר במוצאי יום הכיפורים בבואו לביתו [בן איש חי ש"א וילך כג, לשון חכמים ח"א כו]. וכן בראש חודש ניסן בעת ברכת האילנות [ידי חיים לרבנו יוסף חיים ד"ו, לשון חכמים ח"א מב] לאחר שיברך את ברכת "שלא חיסר". והמקובל רבי יצחק אלפיה בספרו שיח יצחק [עמוד 467] כתב לאומרו גם קודם ברכת האילנות. וכתב עוד [שם עמוד 471] שכן יש לאומרו בברכת החמה, אך הגאון רבנו יוסף חיים לא הזכיר לומר פתיחת אליהו בברכת החמה [עיין בן איש חי ש"א עקב יט]. וכן יאמר בחצות הלילה אחר אמירת תיקון חצות [בן איש חי ש"א וישלח יא], ובמוצאי שבת קודש [בן איש חי ש"ב ויצא כד]. וכן בלימוד לעילוי נשמת הנפטר בליל השלישים, י"ב חודש והשנה [שיח יצחק 409].

שורש מנהג זה, מצאתי בס"ד שראש חכמי הקבלה הוא רבנו משה קורדובירו הנהיג כן, שכן כתב בחמדת ימים [ח"ד ראש השנה פרק ז' דט"ל ע"א] וז"ל "וכתב רבנו משה קורדובירו זצ"ל, שחסידים הראשונים היו שוהין שעה אחת קודם תפילה להתבודד בגדולתו יתברך וכו', ועל ידי שיחשוב בגדולתו יתברך שמו יבוא אל היראה. וכתב כי לכן טוב לומר "תפילת אליהו" הנזכרת בריש תיקונים קודם כל תפילה". ע"כ. הרי לך שמכאן יצא המנהג הנפלא הזה לומר פתיחת אליהו קודם התפילה.

ואני בימי חורפי זכיתי ללכת כמה פעמים לקבל פני צדיק וגאון, הלא הוא רבנו מאיר אביחצירא זצ"ל שידיו רב לו בכל חלקי התורה הקדושה, והיה מתנהג בחסידות ובקדושה למופת, ונכנסתי עמו לבית הכנסת בעירו אשדוד, ונפעמתי מגודל יראתו וזהירותו בכבוד בית הכנסת, מורא מקדש וכוונה בתפילה, וישב וקרא עמי פתיחת אליהו מילה במילה כשהוא מטעים כל משפט וכל ענין, ומנענע בידיו ובראשו על פי המשמעות, ופניו בוערות כגחלי אש וכל גופו שלהבת יה ושבח לאל עליון, נורא ואיום וחיל ורעדה אחזתנו בראותנו עוצם התרגשותו וכוונתו באמירתה.

תיקון למי שהסתכל בערוה]. וכך שמענו ממנו כמה פעמים שקריאתה תועיל מאוד לסלק המקטרגים, לקבל התפילה ולטהר המחשבה.

נהג לאומרו אם צריך התרה

ואחר הודיע אותנו אלקים את כל זאת מעלת אמירת פתיחת אליהו, ניהדר אנפין לעצם שאלתך אם הוי נדר מצוה וצריך עליו התרה. הנה בשו"ת יחוה דעת [ח"ו סימן נב] נשאל במי שנהג באופן קבוע להשתתף בלימוד דף היומי, ועתה מבקש להשתתף בשיעור הלכות אם צריך התרה. ובתחילה כתב דלכאורה היה נראה לומר שבנדון זה אפילו אם לא התבטא בשפתיו שהוא קובע את עצמו ללמוד הדף היומי, כיון שנהג בזה זמן ממושך, נחשב הדבר עליו כנדר, ואם רוצה לבטלו צריך התרה. וזאת על פי מה שכתב מהר"ם מרוטנבורג [שו"ת מהר"ם ב"ר ברוך סימן צה] שהרגיל להתענות בערב ראש השנה ורוצה לחזור בו, צריך התרה. וכן כתב בחכמת אדם [קעא, יא] לענין מי שנהג תענית יארציט על אב ואם. ואף על פי שיש לומר שמאחר ואינו מפסיק לגמרי מלימוד תורה, אלא לומד שיעור בהלכה, הרי קיימא לן "אין אדם לומד אלא במקום שלבו חפץ" [עבודה זרה יט.]. אך מכל מקום יש לומר שמכיון

וכן יש לאומרה בתפילה על קברי הצדיקים ועל קברי קרוביו, כמו שכתב מור אבי זלה"ה בצוואתו [שפתי צדיקים עמוד זך, ובמהדורה החדשה קונטרס בקרב קדושים עמוד 16]. וכן כשבונה אדם יסודות לביתו [קונטרס היחיאלי, בית האדם די"א ע"ב], ובחנוכת הבית [שם די"א ע"א, אורח צדיקים עמוד קיא ומהדורת תשעג עמוד קפז] ועוד ועוד.

ובספר קונטרס היחיאלי [די"א] כתב שכן טוב לומר פתיחת אליהו בתחילת כל לימוד. והגאון רבנו יוסף חיים בכתר מלכות [עמוד 187] כתב "טוב שילמוד האדם בתורה שבעל פה לאור הלבנה שהיא רומזת לתורה שבעל פה, לקיים מה שאמרו חז"ל [עירובין סה.]. לא איברי סיהרא אלא לגירסא, ויש סוד בדבר, ואם יצטער מעט בעיניו מחמת מיעוט האור, אדרבה הא עדיף ליה טפי, לתקן מה שפגם בעיניו ולהמשיך אור העיניים לעולמתא שפירתא דלית לה עיינין" [עין זוהר הקדוש משפטים צה. פרי עץ חיים שט"ו פ"ג, בן איש חי הקדמת פקודין]. ומור אבי זלה"ה תיקן סדר תענית לתיקון העוונות, וכתב וז"ל "אם נזדמן בליל התענית אור הלבנה זורח בטוב, יקרא לאורה פרק א' דמסכת שבת יציאות השבת, ופתיחת אליהו ז"ל". [ועיין בלשון חכמים ח"א סימן עד והוא

לשבת, כדי שידע הלכותיו כמו הלכות חג בחג. והמו מעי כי אזכרה ימים מקדם, שהיה לנו ישיבה במדרשו של רבי מג"ן למעלה מכ' שנה וכו' עם מורנו הרב החסיד הפרד"ס זיע"א וכו', והיו באים כמה תלמידי חכמים שם והיה הלימוד בהלכות שבת על הסדר של הטור בש"ס ובפוסקים בעומקה של הלכה". ע"כ. ובמשנה ברורה [ח"ב קנה, ג] כתב דעיקר הלימוד הוא ההלכה הפסוקה. על כן סיים ביחווה דעת שם, שרשאי גם כן להפסיק מלימוד דף היומי אף ללא התרת נדרים, וילמד בקביעות הלכה למעשה. עכת"ד.

הרי לך כמה חמור הדבר, ורק מכח מה שכתבו הפוסקים להעדיף לימוד הלכה, הסכים להתיר לו בלא התרה, אך בלאו הכי יש להזהר בדבר. ואשר על כן, לענין זה של קריאת "פתיחת אליהו" שנתבאר גודל ויקרת מעלתו, וגם זמן קריאתו הוא רגעים אחדים, יש להשתדל ולהתאמץ לקראו קודם השיעור, ובודאי שיועיל לו גם להשגת החכמה וזכירת הלימוד, כי קריאתה פותח הלב בתורה כמו שביארנו. ואם אין בידו לקרוא לפני השיעור, יתחיל מה שאפשר קודם השיעור, וישתדל להמשיך ולקוראה בסיום השיעור. ורק אם אי אפשר כלל, מהיות טוב שיעשה התרה בפני שלשה

שמבואר בגמרא [נדרים ח.] "האומר אשכים ואשנה פרק זה, נדר גדול נדר לה' אלקי ישראל", ואפילו לא הוציא בפיו אלא התחיל לנהוג כן, אינו יכול לבטל מנהגו בלי התרה, אם כן, יש עליו חיוב התרה.

אולם, שוב כתב ביחווה דעת שם, דמאחר ומבקש ללמוד בזמן זה שיעור בהלכה, וכך שנינו [מגילה כח:]: "כל השונה הלכות בכל יום מובטח לו שהוא בן העולם הבא", ופסק הרמב"ם [תלמוד תורה פ"א הי"א] חייב אדם לשלש זמן לימודו וכו', תורה תשע שעות, קורא בשלש מהם תורה שבכתב ובשלש תורה שבעל פה, ובשלש יבין וישכיל אחרית דבר מראשיתו ללמוד דבר מתוך דבר עד שידע היאך דיני המצות, והיאך יוציא דין האסור והמותר. ע"כ. וכן פסקו הטור והשלחן ערוך [יו"ד רמו, ד]. וכתב הש"ך [ס"ק ה] שמה שכתב רבנו תם שלימוד הש"ס בבלי כלול במקרא במשנה וכו', הוא במי שלומד ט' שעות כמו שכתב הרמב"ם, ואז יחלק לימודו וילמד גמרא, אך בעלי בתים שאינם לומדים אלא ג' או ד' שעות לא ילמדו ש"ס לחוד, אלא ילמדו בספרי הפוסקים את דיני התורה. ע"כ. וראה להגאון רבנו חיים פלאגי' בספרו כף החיים [כט, ג] שכתב "צריך ללמוד דיני שבת סמוך

קסט

ציון

סימן יט ◇ מנהג אמירת "פתיחת אליהו"

מבשרת

כדין כל מנהג טוב שנהג האדם. אך
מאידיך בודאי שאין לוותר משום כך על
לימוד ההלכה, כי זה עיקר גדול אצל כל
אדם.
וה' יתברך יזכנו ללמוד וללמד לשמור
ולעשות ולקיים את כל דברי תורתו.
ואת שנלמד לא נשכח לעולם, כן יהי
רצון.

תפילה

יקרא לאורה פרק א' דמסכת שבת -
יצאות השבת, ופתיחת אליהו ז"ל".
[עמוד רצ, ועיין בזה בשו"ת מבשרת ציון
השלם ח"א עמוד קסז].

השלמת אמנים, קדושות,
קדישים, ברכות

ב. זכור לטוב מור אבי ז"ל, שהיה נזהר
מאוד, שלא להפסיד קדיש וקדושה,

קריאת "פתיחת אליהו" ולימוד
תורה לאור הלבנה

א. שמענו כמה פעמים ממור אבי ז"ל
שקריאת "פתיחת אליהו" תועיל
מאוד לסלק המקטרגים, לקבל התפילה
ולטהר המחשבה. וכן תיקן סדר תענית
לתיקון העוונות, וכתב וז"ל: "אם נודמן
בליל התענית אור הלבנה זורח בטוב,

שו"ת מרכבות ארגמן חלק ב אורח חיים סימן א

<https://tablet.otzar.org/he/book/book.php?book=628110&width=-17&scroll=0&udid=15438136159789773&fs=9450%2C9451%3B9628%2C9629%3B9680%2C9681%3B9737%2C9738&pagenum=2>

מרכבות ארגמן

חלק שני

אורח חיים

סימן א

איש ימיני יושב בשבט תחמוני ובשבט סופרים, אוהב שלום ורודף חסדים, האירו ברקיו קו לקו ותמלא הארץ אורה במכתב אשר כתב ומעוצם תשוקתי לאמריו לא זותי, מחבבה אני עד ששמתי באפונדתי ובבוא עת דודים פתחתיו להשיב, ידיד נפשי חביבי ויקירי ר' **יניב בר נר**, אשר איתן מושבו בארץ העמים מיאמי פלורידה ת"ו.

הנני מתפנה לאשר שאלני במה התייחד המאמר "פתח אליהו" מיתר מאמרי חז"ל והזוהר הקדוש שדוקא הוא נאמר קודם התפילות, ומה תוכן דבריו. והנה לגודל אהבתי ורוב חיבתי נשאתי כלי תלי וקשתי ויצאתי השדה לצודה לי ציד לעשות מטעמים להביא. תגל פדיל אמרתי ואשלחה להגיד לאדני למצא חן בעיניו.

(א) מקורו הטהור של המאמר "פתח אליהו" הוא בספר תיקוני הזוהר (הקדמה ב' דף יז. ובמתוק מדבש ח"א דף רסו ואילך). והטעם ששובץ דוקא שם כתבו בספר זכרון מנחם לרבי מנחם בודק (לבוב תרל"ה), וכן בספר באר לחי רואי לגאון רבי צבי הירש שפירא, אב"ד מונקאטש (ירושלים תשכ"ד, תש"ן), כי הטעם לפתיחת אליהו בריש ספר תיקוני הזוהר הוא משום שקודם שהתחיל אליהו הנביא לדרוש בסתרי תורה שהן רזין עלאין בביאור שיעור קומתו ומדותיו של יוצר בראשית כביכול, אמר תפילה זו, שהיא כעין מה שנוהגים לומר קודם כל מצוה

"לשם יחוד קוב"ה וכו'", והוא כדי ליחד עשר ספירות באחדות גמור עם האין סוף ב"ה וכו'. ע"ש. ובאמת שביוצאי לחופשי בסידורי הראשונים אשר בידנו לא מצאתי נוסח הפתח אליהו, לא בסידור רב סעדיה גאון (סידור הרס"ג מורכב מ-ב' חלקים, הראשון מוקדש לתפילות ימי החול, והחלק השני לתפילות הימים המיוחדים כגון שבתות ר"ח תעניות וחגים, ולא זכר לפת"א באף אחד מהחלקים), וכנראה הטעם משום שספר הזוהר התגלה זמן רב אחרי רב ס"ג כנודע. גם במחזור ויטרי לרבינו שמחה תלמיד רש"י, חיפשתי את שאהבה נפשי ולא מצאתיו. וכן בספר סדר היום לרבינו משה בן מכיר לא זכר שר מתפילה זו. גם בסידור נקודות הכסף עם כוונות האר"י ז"ל הנדפס זה מכבר (ב"ב תשס"ה) אינו נמצא שם. אולם מצאתי ראיתי אחרי רואי באר לחי רואי שפתיחת אליהו הובאה בסידור "תפילה למשה", והוא סידור תפילה עתיק יומין כמנהג הספרדים עם פירוש מעמיק ומקיף לרבינו הרמ"ק זיע"א, ושם זכר מנהג אמירת פת"א קודם התפילה (עמוד כג ואילך, בחלק הנקרא "תפילות קודם התפילה"). שוב מצאתי לו בספר פרדס רמונים (שער ד פרק ה-ו דף פא-ט בדפוס) שכתב בזה"ל: והנה אליהו זכור לטוב כוון לבאר במאמר הזה בקיצור נמרץ ובמילות נרמזות, רוב גופי החכמה האלהית, וביאר בו עיקר האין סוף באחדותו הפשוט, וענין האצילות, ודרוש עצמות וכלים, וטעם האצילות, ומנין הספירות והכרחם, וכל זה במליצה נכונה רבת האיכות ומעט הכמות, דברים נכוחים כפי אומנם וכשיעור שומעיהם, אליהו היה אומר ורשב"י וחבריו היו שומעים. עכ"ל. ומדברי הרמ"ק תבין כמה

חשיבות יש למאמר זה שהוא למעשה תמצית מרוכז של מרבית מיסודות חכמת הקבלה.

(ב) ותפילה זו מצאתי גם בסידור נהר שלום לרש"ש ז"ל (הוצאת כולל משכן בנימין תשמ"א עמוד 235), ושם סידר תפילת הפת"א בתחילת סדר היום, ואחר שיאמר לשם יחוד יקבל עליו עול מלכות שמים וכו', ויסיים בתפילת פתח אליהו טרם הנחת תפילין שמעלתה גדולה ביותר וכו'. ע"ש. וכן כתב היעב"ץ ז"ל בסידורו בית יעקב (פרק נווה צדיקים): תפילה קודם התפילה מספר תיקוני הזוהר והיא מסוגלת מאוד לקבלת התפילה. ע"ש. גם בסידור חסד לאברהם (דף קח:) הביא שיש להנהיג אמירתה, בימי חול ושבתות. ע"כ. וכן מצאתי בסידור האר"י לרבי אשר בר שלמה זלמן מרגליות (דף רכו). וכן בסידור תפילה לקהילת קושטאנטינה ואיטליא (מחזור לר"ה שנת תרצ"ט דף כז) ושם תיקנו פת"א אפילו קודם תפילת ערבית, ועוד העיר שטוב ללמוד פתח אליהו לפני כל תפילה ותפילה והוא לעזר ומועיל לפתיחת הלב ביראת ה' טהורה, ויאמר לפני כן פסוק ויהי נועם וכו'. ע"ש. גם בריש סידור בעל התניא תמצא שתיקן וביאר נוסח זה לדעתו, וכתב כי יש להנהיגה קודם תפילת מנחה ערב שבת. ע"ש. גם הגאון חיד"א כתב במורה באצבע (סימן י ס"ק שלב) בזה"ל: בכניסתו לבית הכנסת הלא מראש יביע אומר פתיחת אליהו הנביא, והיא בתיקוני הזוהר הקדוש, אשר קיבלו רבנן קדישי, שהיא מסוגלת לקבלת התפילה. ע"כ. וכזאת מצאתי לערוך השולחן (או"ח סימן רסז): ויש שאומרים קודם מנחת ערב שבת מזמור דארבעה צריכין להודות, ופתח אליהו מהתקונים וכו', קודם המנחה דצריך לזה הרבה וכו'. ע"כ.

(ג) ובבואי היום אל העי"ן מצאתי לרבינו יוסף חיים זיע"א שהזדרז והטביל קולמוסו בדיו ויצא להאיר לארץ ולדרים בענין זה בכמה מספריו, זה יצא ראשונה בספרו בא"ח (ש"א פר' וישלח הי"א), שכתב דאחר תיקון חצות המנהג לומר פתח אליהו (כך ראיתי גם בכף החיים ס"א ס"ק יט. וע"ש גם בסימן תרכ"א כז). ושוב שם בבא"ח (הקדמה לפר' בהר ש"א) כתב שתפילת פת"א מסוגלת מאוד לבידורי הנ"ק, וטוב לאומרה בעת שאינו יכול ללמוד כל כך והוא טרוד בענייניו וכדומה. ע"ש. ובעוד כמה פרשיות זכר הבא"ח לתפילה זו. (ש"א פר' פקודי ה"ז, פר' ניצבים ה"ז, פר' וילך הכ"ג, ש"ב פר' ויצא הכ"ד). שוב דיבר

בזה בספרו לשון חכמים (ח"א סימן י, סימן כח, סימן מב). ע"ש. וכן בספרו שו"ת תורה לשמה (סימן תעו) שם כתב דבסעודה רביעית נוהגים ללמוד פתיחת אליהו עד קום ר"ש ויתחדשון מלין וכו', והוא מנהג יפה ונכון. ע"כ. שוב מצאתי לו בשו"ת רב פעלים (ח"א סוד ישרים סימן ט) שאין ראוי לנשים לומר תיקון חצות, מיהו בתורה שבע"פ אין קפידא, ומנהג הנשים בבתינו שעומדים באשמורת קודם עלות השחר ואין אומרות תיקון חצות, אלא לומדות פתיחת אליהו זכור לטוב. ע"כ. וכ"כ גם בספרו עוד יוסף חי (וישלח דף לו-ז) ובספרו בא"ח הנ"ל (ש"א וישלח ה"ו). עוד מצאתי לו שדיבר במעלת פת"א בספרו שובי שובי השולמית (פתיחה שלישית דף נד): על כן בכל עת ופעם שתרצה ללמוד אמור תחילה פת"א, ובפרט קודם לימוד סתרי תורה, אמור בפ"ך ורחוש בלבבך פתיחת אליהו הנביא זל"ט אשר פתח ואמר רבון עלמא וכו'. ותן דעתך היטב על הדברים הקדושים והטהורים ואז עיניך תחזינה מישרים להבין ולהשכיל בסודות הנסתרים. ע"כ.

(ד) הנה אחרי הבן איש חי צעד גם תלמידו הקרוב אליו המקובל מורנו הרב ר' יהודה פתיה זיע"א, ובספרו רוחות מספרות (דף סו ירושלים תשי"ד) כתב כי אמירת פתח אליהו יש בו משום תיקון לנשמות המתים. ע"ש. וכן ראיתי לרבי אליהו מני בשיח יצחק (קסב:) שמנהגם בתפילת השחר שהחזן פותח בקריאת תפילת פתח אליהו בקול רם (ושם זכר לעוד כמה זמנים ידועים שנאמרת תפילה זו ולא דוקא קודם התפילות). שוב מצאתי לו כזאת גם בשו"ת תנא דבי אליהו (פ"ב אות ה דף ת). וכן זכר למנהג זה הגאון רבי עובדיה הדאיה ז"ל בשו"ת ישכיל עבדי (ח"ז או"ח סימן מד אות ג). ובספר שיח יצחק [אלפיה] (דפו"ח עמוד 49) כתב בשם רבנו האר"י ז"ל לאומרה קודם כל תפילה ותועיל לפתיחת הלב, ובבוקר יאמרנה מיד אחר ברכות התורה. והו"ד גם בשו"ת מבשרת ציון (ח"א סימן י) ושם ציין שמקור אמירת פת"א קודם התפילה הוא מהרמ"ק ז"ל, ושכ"כ הרב חמדת ימים (ח"ד ר"ה פ"ז דף טל. וע"ש עוד ח"א פ"יא דף ע"ד), ולצערי ספר חמ"י אינו נמצא תחת ידי לעיין בו, אבל את דברי הרמ"ק כבר הקדמנו לעיל. ובהיותי משרת בקודש כרב בק"ק "מאור יצחק" מיאמי פלורידה, ורוב אנשי קהילתי יוצאי עדת מרוקו שיחיו, ושאלתי גם חקרתי את הזקנים שבהם בעניין מנהג זה, והשיבוני כי לא נהגו כן בעירם כלל,

ומעולם לא ראו ולא שמעו שהזקנים במקומם נהגו בזה, עת"ד. והאמת כי גם בכמה מספרי מנהגי מרוקו הנמצאים באמתחתי לא מצאתי מזכרת למנהג זה.

(ה) העלנו בטנא טעם ברור מדוע נבחר דוקא מאמר זה מיתר קטעי הזוהר הקדוש, והוא משום שמכיל בקרבו עיקרי סודות הקבלה, ומועילה לפתיחת הלב קודם התפילה ולהתבוננות בגדולת הבורא ב"ה ומידותיו, וממילא על ידי זה תהא תפילתו בכוונה גדולה יותר. והוא על דרך שתיקנו פסוקי דזמרה קודם ק"ש דשחרית, כי אותם המזמורים הנבחרים עוסקים בשבח הבורא ב"ה ומעשיו הרבים שאין להם חקר ושיעור, וע"י התבוננות בהם יגיע ליראה ואהבה, ודומה למש"כ הרמב"ם בהל' יסודי התורה (פ"ב ה"ב): והיאך היא הדרך לאהבתו ויראתו, בשעה שיתבונן האדם במעשיו וברואיו הנפלאים הגדולים ויראה מהן חכמתו שאין לה ערך ולא קץ מיד הוא אוהב ומשבח ומפאר ומתאוה תאוה גדולה לידע השם הגדול כמו שאמר דוד "צמאה נפשי לאלהים לאל חי". וכשמחשב בדברים האלו עצמן מיד הוא נרתע לאחוריו ויפחד ויודע שהוא בריה קטנה שפלה אפלה עומדת בדעת קלה מעוטה לפני תמים דעות, כמו שאמר דוד "כי אראה שְׁמִיךְ מעשה אצבעותיך" וכן "מה אנוש כי תזכרנו". ולפי הדברים האלו אני מבאר כללים גדולים ממעשה רבון העולמים כדי שיהיו פתח למבין לאהוב את השם, כמו שאמרו חכמים בענין אהבה שמתוך כך אתה מכיר את מי שאמר והיה העולם. עכ"ל.

ודומה לו תמצא בזוהר חדש (פב: ובמתוק מדבש ח"ג דף קסא-ב): **מאי טעמא** מה טעם שהקדוש ברוך הוא בחר בדוד יותר מכל המלכים שבעולם, ומשיב **בגין דדוד מן יומא דהנה אָוִיל בְּתֵר עֲאָנָא בְּמִדְבָּרָא** היה מהלך עם הצאן במדבר וכו'. **וְהֵנָּה אֶסְתַּפֵּל בְּשִׁמְיָא, בְּסִיְהָרָא וְכֹכְבֵיָא וּבְמִזְלֵי** והיה מסתכל ומתבונן במאורות השמים, דהיינו בלבנה ובכוכבים ובמזלות, **וּבְעֹבְדֵי דְשִׁמְיָא** ובשאר מעשי השמים, כדי לתת שבח לשמו יתברך, ולהדמות בזה למדת המלכות המתרוממת בשיר ושבח תמיד, **וְהֵנָּה אָמַר** ואז היה אומר **כִּי אָרְאָה שְׁמִיךְ וְגֹמַר, וְקָתִיב שֵׁם בַּהֲמִשְׁךְ** שבחו יהו"ה **אֲדוֹנָנוּ מָה אֲדִיר שְׁמִיךְ** בכל הארץ, ועל ידי זה **וְתִדִיר הֵנָּה דְחִיל וּמְשַׁבַּח וּמְרֹמֵם לְקַדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא** תמיד היה ירא ומשבח ומרומם להקדוש ברוך הוא. ע"כ. הרי לן שהתבוננות במעשי ידי

של הבורא ב"ה היא עזר וסיוע להידבק בו. ובדומה לזה תמצא שם עוד בזוהר חדש (יא: ובמ"מ ח"א דף קעג). ע"ש. נמצא כי התבוננות במעשי הבורא וגדולתו מביאה את האדם לאהבה עצומה, וכל עניינים אלו מרוכזים במאמר פתח אליהו, ולכן ראוי לאומרו, מלבד הסגולות שנאמרו בו שפותח הלב בתפילה וכו'.

(ו) ואיתא בברכות (ל: "חסידים ראשונים שוהים שעה אחת בבית הכנסת ומתפללים כדי שיכוונו ליבם לאביהם שבשמים". ע"כ. ונלע"ד שבאותו הזמן ששהו בבהכ"נ קודם התפילה, קראו מיני מזמורים ופיוטי ערגה לשוכן מעונה, וכן פתח אליהו, ועל ידי כך התבוננו בגדולת הבורא ב"ה לעורר את האהבה עד שתחפץ לפתוח לבם בכוונת התפילה ולהתפלל בחשק גדול. וזו מדרגה נוספת שהעובד את השם מוסיף מדעתו מלבד מה שתיקנו חז"ל בפסוקי דזמרה וכו"ל. ואף אם תאמר שמאמר פתח אליהו נכתב אחרי אותם "חסידים ראשונים", אין להקשות איך פרשתי שבהם למדו פתח אליהו בהיותם שוהים שעה אחת קודם התפילה, שדודאי עיקר ותמצית דבריו היו ידועים להם מכבר ובאותם ההקדמות היו מתבוננים. והוא על דרך שמצינו בכמה מקומות בזוהר שדיבר על עניינים שעדיין לא היו בעולם. וכבר נגרש בזה המהרח"ו בהקדמה לשער ההקדמות וכתב לתמוה, איך יתכן שנשמת משה רבנו ברעיא מהימנא בזוהר פנחס (רכג:) מדבר על המעשיות של רבה בר בר חנה המובאות במס' בב"ב (עג. ואילך), והלא עדיין רבב"ח לא נולד בעולם? וכתב המהרח"ו כי משה כבר צפה ברוח הקודש מה שעתיד רבב"ח לומר אחר שנים רבות. ע"ש. ולדבריו ציין גם הרב במתוק מדבש (ח"ד דף קנד) על זוהר פנחס. ע"ש. שוב ראיתי בהקדמת תיקוני הזוהר (ב:) שדרש רשב"י עצמו במעשיות רבב"ח, והרב במתוק מדבש לשם (ח"א דף כו) ציין לשער ההקדמות הנ"ל. אולם ע"ש בספר אור יקר לרמ"ק (ח"ב עמוד קלד) שכתב כי שם בהקדמה לתיקונים באמת עסק באופן כללי על עניין אותה ציפור ורק המעתיק הכניס מעצמו שהכוונה לציפור שראה רבב"ח. ע"כ. וע"ש בכסא מלך למהר"ש בוזגלו ז"ל.

שוב מצאתי גם בהקדמה לעץ חיים שדיבר בזה המהרח"ו, וז"ל: יש מוציאי דיבה על ספר הזוהר, באומרים כי בריש הקדמת התיקונים ובזוהר פנחס הביא

ועוד דע שכל מקורות הזוהר בביאור לקמן שערכתי עבורך (קרוב לשמונה מאות מקורות), למדתים בס"ד בעיון מתוך הספרים עצמם על מפרשיהם חונים סביב, לא השתמשתי בשום ספרי קיצור ולא בספרי מפתח ולא במחשבים או תוכנות חיפוש וכל כיוצא בזה, הס מלהזכיר. וכן עשיתי בס"ד בכל החיבור הלזה, ובכל הספרים אשר לי. ולא כתבתי דבר זה לקנות לי שם חלילה, או להשיח בגדולות ובנפלאות ממני, דאדם מועט לעולם, ועלינו לשבח לאדון הכל, אלא כדי לזרז התלמידים לעיין בספרי הזוהר הגדושים המכילים בקרבם מטעמים ערבים לכל חין, והוא כצפיחית בדבש וטעמו כלשד השמן. ואני השתדלתי הדלה עשיתי, והוא יתברך היה לי לישועה ללקט ולקשר להשוות ולחבר, והשבח וההודיה לחי העולמים. וזה החלי בעזרת צורי וגואלי.

(א) פְּתַח אֱלֹהֵי הַנְּבִיא – הנה תמיד מילת "הנביא" מחוברת בשמו של אליהו, וכדי לבאר הטעם נקדים בקיצור מה דאיתא בסוטה (לו:): כל המקדש שם שמים בפרהסיא נקרא כולו על שם הקב"ה, ונלמד מיהודה בן יעקב, שקידש שם שמים בפרהסיא נקרא על שם הקב"ה (יהודה בלי אות ד' נמצא אותיות הוי"ה ב"ה בסדר ישר. ולטעם נוסף ראה בזוהר משפטים קד. ובמ"מ ח"ו דף תלו). וקיי"ל "פנחס הוא אליהו" (ע' במקורות בשו"ת מרכבות ארגמן ח"א סימן יא סוף אות כד), והרי פנחס קידש שם שמים בפרהסיא כשהרג את כוזבי וזמרי שחטאו לעיני כל, ואם כן צריך עיון איפה מצינו שנרמז שם הוי"ה בשמו "פנחס"? אלא דע כי בהיותו מקנא לשכינה סייעוהו האבות הקדושים, והאבות נרמזו באותיות יה"ו (אברהם י' חסד, יצחק ה' גבורה, יעקב ו' תפארת), וכיון שקינא לשכינה זכה גם לאות ה' שנרמזה בשכינה (כדלקמן אות ה' שכינתא בגלותא), ולכן נקרא שמו "אליהו הנביא" קרי "אל יהו"ה נביא", ונשלם בו שם הוי"ה ב"ה. כך ביאר בזוהר פנחס (רלח. ובמתוק מדבש ח"ד דף שע). ואחר הדברים האלה תבין מדוע תואר "הנביא" תמיד מחובר בשמו "אליהו הנביא", והוא כדי להשלים בו שם הוי"ה ב"ה שזכה לו בהיותו מקדש שם שמים בפרהסיא.

(ב) זְכוּר לְטוֹב וְאָמַר – תמיד מציינים "זכור לטוב" אצל אליהו, וכך כתב גם היפה ללב (סימן תקצ סק"ב), וכן ראיתי בספר זכרון משה לנכד החיד"א (סימן תרא) שהעיד

בספר הפרדס לרמ"ק (שער ד פ"ה-ו), ובספר הדרת מלך (סימן קעו דף קיא ואילך) למקובל מהר"ש בוזגלו ז"ל, וכן לרב מהר"י פתיה זיע"א בריש ספרו יין הרקח על האדרות, הקדיש למאמר זה ביאור נכבד. כן ראיתי ביאורים בספר דעת ותבונה לרבינו יוסף חיים (פ"א דף כד ואילך. ובדפוס דף נד ואילך), אולם שם רובו מועתק מספר הדרת מלך הנ"ל. וגם בספר כסא אליהו [מנין] (דף ו. ואילך) כתב ביאור על הפתח אליהו. וראיתי לרב ישעיה מרגליות שערך קונטרס מיוחד הנקרא "תפילת פתח אליהו", ובו קיבץ ואסף איש טהור מאמרים וביאורים מתוקים לארץ ולדרים כינסם לפונדק אחד, וב' חלקים בקרבו, הראשון על דרך הקבלה ע"פ רבינו האר"י וגוריו, והשני על דרך החסידות ע"פ רבינו הבעל שם טוב ותלמידיו. ותחת ידי נמצא גם ביאור יקר המציאות מהמקובל כלפה ב"ר אליהו גיג זיע"א הנקרא "כגן הירק" והוא ביאור עמוק ומקיף מאוד על כל ספר התיקונים ובכללם על הפתח אליהו שהוא הקדמה שניה לתיקוני הזוהר כאמור. עוד ראיתי איזה גרגירי סוכר שכתב במאמר זה הראשון לציון ר' שלמה משה עמר בהקדמתו לשו"ת שמ"ע שלמה ח"א (דף 12 ד"ה: ובוה נוכל לבאר). [וזה עתה קיבלתי מנחה שלוחה מידי הרה"ג המקובל ר' יעקב הלל שליט"א והוא ספרו החשוב "עד הגל הזה" וראיתי שם שאף הוא כתב איזה ביאורים על מאמר הפתח אליהו. ע"ש]. אולם אַחֲרֵי שוֹבֵי נַחְמָתִי ואמרתי בלתי אפשרי לשלוח אותך ריקם, ועל כן הנפתי בעצמי יד כהה לבאר הדברים בעניותי בס"ד.

¹ אך עוד זאת אציין כי יש מאמר של הרעיא מהימנא בזוהר פנחס (רכה. ובמתוק מדבש ח"ד מדף קעד ואילך) שתוכן דבריו מקבילים בהרבה דברים לדברי הפתח אליהו. וכן קצת מזה תמצא גם ברעיא מהימנא שבזוהר פרשת בא (מב. ובמ"מ ח"ה דף תנט ואילך), וברמ"ק לשם באור יקר (חלק טו עמוד קצו. ובפרדס שער ד פרק ח, ושער טו פרק ג), ועל כן טוב למבקש להחכים לפתוח הזוהר על מפרשיו גם במקורות הנ"ל ולדלות ממי תורתם ולהתבשם מעומק חכמתם, וגם אני אשאב לי מעט מים בששון משם לבאר מאמר הפתח אליהו דכאן. ודע כי המשכו של הפתח אליהו מופיע בזוהר חדש (מג.), וכן הרב במתוק מדבש שם (ח"ב דף קז-קיד) ציין לעובדה זו שהוא מאמר המשך לפתח אליהו. ע"ש. ולצורך השלמת הדברים נביא כמה יסודות גם משם.

ערוך השולחן אורח חיים סימן רסז סעיף א

ונכנסין לבהכ"נ ומתפללין תפלת מנחה כבימות החול אלא שאין נופלין על פניהם מפני כבוד השבת וגם המתפללים חצי שעה אחר חצות ג"כ לא יפלו על פניהם [פמ"ג] ולא בשבת בלבד אלא בכל הימים שאין אומרים תחנה אין נופלין במנחה הקודמת ודע שאצלינו שאין מקדימים כל כך בתוספת שבת כבימים הקדמונים יזהרו להדליק נרות בבהכ"נ קודם מנחה דאם יניחו עד אחר מנחה יבואו לידי חילול שבת וכן המנהג הפשוט ואין לשנות אף כשמקדימין להתפלל ויש שאומרים קודם מנחה דערב שבת מזמור דארבעה צריכין להודות ופתח אליהו מהתקונים ופזמון ידיד נפש ופרשת התמיד וקטורת קודם המנחה דצריך לזה הרבה זמן המה צריכים להזהר מאד מאד לבא לבהכ"נ הרבה זמן קודם השקיעה דאל"כ יאחרו זמן התפלה של מנחה עד הערב וכל יראי אלקים יזהרו בזה: